

BANGLADEŞ PAZAR BİLGİLERİ

T.C.
Ticaret Bakanlığı
Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği
Genel Müdürlüğü

İçindekiler

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI	2
2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ	10
3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER.....	13
4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER	14
5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER	18

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI

Dış Ticaret Mevzuatı

Güneydoğu Asya’da yer alan Bangladeş, En Az GeliŐmiŐ Ülke (EAGÜ) statüsü sayesinde özellikle Avrupa Birliği (AB) ülkeleri ile ticaretinde GenelleŐtirilmiŐ Tercihler Sistemi’nin (GTS) getirdiği avantajlardan istifade etmektedir. 48 EAGÜ’den biri olan Bangladeş, silah ve mühimmat dışındaki tüm ürünlerde AB pazarında gümrüksüz ve kotasız olarak eriŐim hakkına sahiptir. Bangladeş’in EAGÜ statüsü 2026 yılında sona erecektir.

Bangladeş ürünleri, EAGÜ statüsü sayesinde AB dışındaki geliŐmiŐ ve geliŐmekte olan ülkelerin pazarlarına da gümrüksüz veya indirimli tarife oranlarıyla girebilmektedir. Dünya Ticaret Örgütü’nün (DTÖ) 2005 yılında Hong Kong’da düzenlediği 6. Bakanlar Konferansı’nda, tüm geliŐmiŐ ülkelerin gümrük tarifelerinin en az %97’lik kısmı için EAGÜ’lerin gümrüksüz ve kotasız pazara giriş kolaylığı sağlaması kararı alınmıŐtır. GTS kapsamındaki bu kolaylıklar dışında Bangladeş aynı zamanda farklı bölgesel ticari bloklarda yer almakta ve birtakım indirimli tarifelerden de yararlanmaktadır.

Bangladeş’in taraf olduğu belli baŐlı ticaret anlaŐmaları arasında; Asya-Pasifik Ticaret Anlaşması (APTA) ve Güney Asya Serbest Ticaret Bölgesi (SAFTA) bulunmaktadır.

Bangladeş, 6 Aralık 2020 tarihinde Bhutan ile tercihli ticaret anlaşması imzalamıŐtır.¹

Bangladeş ve Japonya arasında 6 Şubat 2026 tarihinde “Economic Partnership Agreement” imzalanmıŐtır.² 9 Şubat 2026 tarihinde ise Bangladeş ve ABD arasında KarŐılıklı Ticaret Anlaşması imzalanmıŐtır.³

GenelleŐtirilmiŐ Tercihler Sistemi kapsamında Bangladeş 28 Avrupa Birliği ülkesinin yanı sıra çok sayıda ülkeye gümrüksüz/kotasız veya indirimli tarife oranlarıyla eriŐim imkanına sahiptir:

Ülke	Kapsamı / Başlıca İstisnalar
Avustralya	%100
Kanada	%98,6 (süt, yumurta ve kümes hayvanları)
Avrupa Birliği	%99,0 (silah ve mühimmat)
İzlanda	%91,8 (Et ve süt ürünleri, yumurta, sebze ve bitkiler, tahıllar ve niŐasta, diğer gıda müstahzarları)
Japonya	%97,9 (pirinç, Şeker, su ürünleri, deri ürünleri)
Yeni Zelanda	%100
Norveç	%100
İsviçre	%100

¹ <https://epb.gov.bd/pages/miscellaneous-infos/6922f602933eb65569e39f94>

² https://www.mofa.go.jp/policy/economy/fta/pagewe_000001_00337.html

³ <https://ustr.gov/sites/default/files/files/Press/Releases/2026/U.S.%20BGD%20Agreement%20on%20Reciprocal%20Trade%20Final%2009FEB2026%20LETTER.pdf>

Rusya Federasyonu (2012)	%38,1 (petrol ürünleri, bakır, demir cevherleri, deri ürünleri, giyim eşyaları vb.)
Amerika Birleşik Devletleri	%82,6 (süt ürünleri, şeker, kakao, deri, pamuktan eşya, giysi ve giyim eşyaları, diğer tekstil ve tekstil ürünleri, ayakkabı, saat vb.)
Şili	%99,5 (buğday, buğday unu ve şeker)
Çin (2013)	%61,5 (kimyasallar, makineler, kağıt ve ahşap ürünler, pamuk, tekstil, çelik ürünleri vb.)
Hindistan	%94,1 (Et ve süt ürünleri, sebzeler, kahve, tütün, demir çelik ürünleri, bakır ürünleri vb.)
Güney Kore	%90,4 (et, balık, sebze, gıda ürünleri vb.)
Tayvan	%31,0
Türkiye (2011)	%79,7 (et, balık, gıda, çelik ürünler, vb.)

Kaynak: <http://www.epb.gov.bd/site/page/7bd7d4d7-cdba-4da3-8b10-f40da01e49b6/nolink/Trade-News>

İthalat Rejimi

Ülkenin mevcut ithalat rejiminin genel hatları, Bangladeş Ticaret Bakanlığı tarafından kabul edilen "Import Policy Order 2021-2024" çerçevesinde ortaya konmaktadır. Kambiyo uygulamaları, Bangladeş Merkez Bankası tarafından belirlenip ve sıkı şekilde kontrol edilmektedir. Akreditif (Letter of Credit) Bangladeşli firmalar tarafından uluslararası ticarete en çok tercih edilen ödeme yöntemidir.

Bangladeş Milli Gelirler İdaresi (National Board of Revenue / NBR), ihraç ürünleri üretiminde kullanılan girdi ve hammaddelerin ithalatı ve paketlenmesiyle ilgili olarak herhangi bir ücret veya vergi alınmaması gibi çeşitli antrepo kolaylıkları sunmaktadır. Antrepo tesisleriyle ilgili hükümler, 1969 tarihli "Customs Act"ın 84-119 arasındaki bölümlerinde düzenlenmiştir.

Karides, haşhaş tohumu, çimen, sodyum siklamat, yapay hardal yağı, polipropilen torba, polietilen torba, cam şırınga gibi maddeler, Import Policy Order 2021-24 kapsamında ithalatı sınırlandırılan veya kontrol altına alınan ürünlerden bazılarıdır. Tüm ürünlerin listesi "Import Policy Order 2021-24" belgesinde yer almaktadır.⁴

İhracat Rejimi

Bangladeş'in mevcut ihracat rejimi, Bangladeş Ticaret Bakanlığı tarafından kabul edilen Export Policy Order 2024-2027 tarafından belirlenmiştir.⁵ İhracata dayalı büyüme hedefi doğrultusunda Bangladeş Hükümeti, seçili bazı sektörlerde çeşitli teşvikler sağlamaktadır. Nakit veya diğer teşviklerin hangi sektörlerde ne oranlarda verileceği Bangladeş Merkez Bankası'nın her yıl yayınladığı genelgelerle belirlenmektedir. 10'dan fazla sektörde, ihraç edilen mal bedelinin %0,3'ünden %10'una kadar nakit teşvik verilmektedir. Hazır giyim, tarım ürünleri, deri, ilaç, gemi yapımı ve jüt bu teşviklerden faydalanan başlıca ihraç ürünleridir.

⁴https://mincom.gov.bd/sites/default/files/files/mincom.portal.gov.bd/notices/3c0e21e3_bd00_4384_9e46_2a306ff5cd9b/IPO%202021-24.pdf

⁵<https://mincom.gov.bd/policies/export-policy-2024-2027-english-version-f6bfc2-69403139c4774958d7b41ce2>

Soya yağı, hurma yağı, jüt tohumu, buğday, pirinç (izne tabi), silah, radyoaktif madde, antika, insan iskeleti, insan kan plazması veya insan kanından yapılmış ürünler, mercimek, dondurulmamış karides, soğan, zencefil, sarımsak, deniz karidesi, ahşap/odun, kurbağa, ham deri, gübre, doğal gaz, silah sınıfına giren kimyasallar, şeker, hilsa balığı, timsah derisi (izne tabi), Bangladeş'ten ihracatı yasaklanmış ve/veya kontrol altına alınmış ürünlerden bazılarıdır. Ürünler ve diğer düzenlemeler "Export Policy Order 2021-2024" belgesinde yer almaktadır.

Gümrük Vergileri

1973 yılında kurulan Bangladeş Yeminli Muhasebeciler Enstitüsü (The Institute of Chartered Accountants of Bangladesh/ICAB) ülkenin profesyonel muhasebe organıdır⁶. ICAB tarafından yayımlanan Finansal Raporlama Standartları (muhasebe standartları da dahil) ülkenin muhasebe ve raporlama standartlarını oluşturmaktadır. Söz konusu standartların hazırlanmasında, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından hazırlanan Uluslararası Muhasebe Standartları ve Finansal Raporlama Standartları belli ölçüde model alınmış olsa da, Bangladeş'in muhasebe ve raporlama standartlarının uluslararası standartlarla tam uyumlu değildir.

Vergi uygulamaları ile ilgili; (i) 2023 tarihli Gelir Vergisi Yasası (Income Tax Ordinance), (ii) 2023 tarihli Gümrük Vergisi Kanunu (Customs Act) ve (iii) 1991 tarihli KDV Kanunu (Value Added Tax, 1991) temel mevzuatlardır.

Bangladeş'te Ulusal Gelir İdaresi (National Board of Revenue/NBR), vergi politikalarının oluşturulmasından, vergi mevzuatının hazırlanması ve uygulanmasından, yabancı ülkelerle ikili vergi anlaşmalarının müzakerelerinden sorumlu üst kuruluştur. Vergilerin (KDV, gümrük vergileri, özel tüketim vergisi ve gelir vergisi gibi) tahsil edilmesinden sorumlu kuruluş olan NBR'nin 'Gümrük Kolu', 'KDV Kolu' ve 'Gelir/Kazanç Vergisi Kolu' adı altında üç alt ana birimi bulunmaktadır. Ülkede tüm şirketler NBR'den vergi numarasını (Tax Identification Number/TIN) edinmek zorunda olup, söz konusu bu işlemi dipnotta verilen bağlantı üzerinden on-line yapmaları da mümkündür.⁷

Bangladeş'te vergiye tabi gelir kaynakları 7 kategori altında düzenlenmiş olup bunlar sırası ile, (1) maaşlar, (2) faiz gelirleri, (3) kira gelirleri, (4) tarımsal gelirler, (5) şirket ve meslek gelirleri, (6) sermaye kazançları, (7) diğer kaynaklardan elde edilen gelirler olarak sıralanmaktadır. Ülkede mali yıl Haziran ayının sonunda sona ermekte olup, şirketler vergi beyannamelerini mali yılın bitiminin hemen akabindeki Temmuz ayının 15'ine kadar vermek zorundadırlar. Bu tarihten sonra verilen vergi beyannamelerinde şirketler gecikme cezası ödemek durumundadırlar. Bangladeş'te kurumlar vergisi oranları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir (Finance Act, 2015). Diğer yandan, Bangladeş'te halihazırda her sene yaklaşık 1,2 milyon vergi mükellefi beyanname vermekte olup, söz konusu rakam toplam nüfus göz önünde bulundurulduğunda oldukça düşük kalmaktadır. Bangladeş'te kurumlar vergisi oranları ve gelir vergisi oranları aşağıdaki tablolarda sunulmaktadır.

⁶ The Institute of Chartered Accountants of Bangladesh'in web sitesi: <http://www.icab.org.bd>

⁷ Online vergi numarası kaydını (e-TIN) yapmak için bakınız: <http://secure.incometax.gov.bd/TINHome>

Şirket Türleri	Kurumlar Vergisi Oranı (%)
Halka arz oranı 10%'dan fazla olan şirketler	%20
Halka arz oranı 10%'dan az olan şirketler	%22,5
Şirketler (2023 Gelir Vergisi Kanunu'nda tanımlanan ve halka açık olmayan)	%27,5
Şahıs Şirketi	%22,5
Halka Açık Banka, Sigorta, Finansal Şirketler (ticari bankalar hariç)	%37,5
Halka Açık Olmayan Banka, Sigorta, Finansal Şirketler	%40
Merchant Bank	%37,5
Tütün Ürünleri Üreticileri	%45 + %2,5
Halka Açık Mobil Operatör Şirketleri	%40
Halka Açık Olmayan Mobil Operatör Şirketleri	%45

Sıra	Gelir Miktarı	Gelir Vergisi Oranı
1	350.000 (3.5 lakh) takaya kadar	%0
2	Bir Sonraki 100.000 (1 lakh) taka	%5
3	Bir Sonraki 400.000 (4 lakh) taka	%10
4	Bir Sonraki 500.000 (5 lakh) taka	%15
5	Bir Sonraki 500.000 (5 lakh) taka	%20
6	500.000 (5 lakh) takayı geçen ödemeler	%25

Notlar: Taka (BDT) Bangladeş para birimi, 1 lakh - Hint sayı sisteminde 100 bin

Kaynak: NBR

Vergi gelirlerinin yaklaşık %50'si kaynağında kesilen vergilerden gelmektedir. Stopaj yapan firmalar (Income Tax Ordinance, Section 52) Gelir Vergisi Kanunu 75A kapsamında ayrı bir stopaj beyannamesi (Tax Deduction at Source) düzenlemekle mükellef olup, söz konusu beyannameleri mali yılda dört defa (15 Ekim, 15 Ocak, 15 Nisan ve 15 Temmuz) vermek durumundadırlar. Özellikle, ülkede iş yapacak firmaların bazı iş ve hizmetleri alt yükleniciye devretmeleri gerektiğinde, alt yükleniciye yaptıkları ödemelerde aşağıdaki tabloda sunulan oranlarda stopaj yapmaları gerekmektedir.

Sıra	Ödeme Tutarı	Ödeme Zamanında Yapılan Stopaj Oranı
1	200.000 (2 lakh) takayı geçmeyen ödemeler	Uygulanmıyor
2	200.000 (2 lakh) takayı geçen fakat 500.000 (5 lakh) takayı geçmeyen ödemeler	%1
3	500.000 (5 lakh) takayı geçen fakat 1.500.000 (15 lakh) takayı geçmeyen ödemeler	%2,5
4	1.500.000 (15 lakh) takayı geçen fakat 2.500.000 (25 lakh) takayı geçmeyen ödemeler	%3,5
5	2.500.000 (25 lakh) takayı geçen fakat 30.000.000 (3 crore) takayı geçmeyen ödemeler	%4
6	30.000.000 takayı geçen ödemeler	%5

Notlar: Taka (BDT) Bangladeş para birimi, 1 lakh - Hint sayı sisteminde 100 bin, 1 crore Hint sayı sisteminde 10 milyon

Diğer taraftan, vergi tatili ve vergi muafiyeti bağlamında yatırım yapılan lokasyona da bağlı olarak;

- Dakka ve Chittagong bölgelerinde 5 yıl, Rajshahi, Khulna, Sylhet, Barisal ve Rangpur bölgelerinde 10 yıl vergi tatili,
- Kamu-Özel Sektör Ortaklığındaki (PPP) bazı projelerde 10 yıl boyunca %100 gelir ve sermaye geliri vergi muafiyeti,
- Yazılım geliştirme, ulusal telekomünikasyon ağı ve teknoloji destekli hizmetlerde %100 vergi muafiyeti
- İhracat gelirlerinin %50'sine vergi muafiyeti,
- Yatırım malı makina ithalatında gümrük vergisi muafiyeti,
- İhracat amaçlı üretimde hammadde ithalatında gümrük vergisi muafiyeti (dahilde işleme rejimi – Bonded Warehousing Facilities)

gibi vergisel teşvikler verilmektedir.

Ayrıca, Türkiye ile Bangladeş arasında Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması bulunmaktadır.

Bangladeş'in yeni Katma Değer Vergisi uygulamaları, 2019 yılının Temmuz ayında yürürlüğe girmiştir.⁸

Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar

Bangladesh Standards & Testing Institution (BSTI), ürün standartları ile ilgili sorumlu kuruluştur. Aşağıdaki bağlantıda, zorunlu sertifika gereken 315 ürünle ilgili bilgiler yer almaktadır:

- [List of 315 Products Brought Under Mandatory Certification Marks Scheme](#)
- [List of Mandatory Product Under Import Policy](#)

Test Etme, Muayene ve Belgelendirme

Bangladesh Standards and Testing Institution (BSTI), Bangladeş'in test, muayene ve belgelendirme alanında aşağıdaki düzenlemeleri çerçevesinde çalışmalarını yürütmektedir:

- [Bangladesh Standards and Testing Institution Regulations- 2022](#)
- [Packaged Commodity Rules 2021](#)
- [Bangladesh Standards and Testing Institution \(Management System Certification\), MSC Service Rules, 2019](#)
- [Bangladesh Standards and Testing Institution Law-2018 \(Bengali\)](#)
- [Weights and Measures Standards Act, 2018](#)
- [BSTI Management System Certification \(MSC\) Regulations, 2009](#)
- [The Bangladesh Standards and Testing Institution Ordinance, 1985](#)
- [Bangladesh Standards of Weights and Measures Rules, 1982](#)
- [The Standards of Weights and Measures Ordinance, 1982](#)

⁸ <https://thefinancialexpress.com.bd/views/the-new-vat-act-a-compromise-outcome-i-1568560686>

Bangladesh Standards and Testing Institution, beş ana birimden oluşmaktadır:

1- Sertifika Birimi

- Sertifikasyon ve Kalite Güvencesi Bölümü
- Sertifika İşaretleri Lisansı Prosedürü Bölümü
- Ürün Belgelendirme Sisteminin Akreditasyonu Bölümü
- Ürün Belgelendirme Yasal Faaliyetleri Bölümü

2- Kimya Birimi

- Gıda ve Bakteriyoloji Bölümü
- Kimya Bölümü

3- Fizik Birimi

- İnşaat, Fiziksel ve Makine Mühendisliği Bölümü
- Elektrik, Elektronik ve Mühendislik Bölümü
- Tekstil Bölümü

4- Metroloji Birimi

- Hukuki Metroloji Bölümü
- Endüstriyel Metroloji
- Bilimsel Metroloji

5- Yönetim Sistemi Sertifikasyon Birimi

<https://bsti.gov.bd/#>

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

The Bangladesh Standards of Weights and Measures (Packing and Commodities) Rules (2021) ve Packaged Food Labeling Regulations (2023) gıda ve gıda dışı ürünlerin ambalaj ve paketlenmesi ile ilgili kuralları belirleyen iki temel düzenleme aracıdır. Ayrıca, atık yönetiminin çeşitli türlerine yönelik farklı ulusal nitelikte politikalar ve hukuki düzenlemeler bulunmaktadır. Bu hukuki düzenlemelerin içinde; the Factory Act, 1965; the Environmental Control Ordinance (ECA), 1977; the ECA, 2002 ve Dhaka Municipal Ordinance, 1983 yer almaktadır. İthal edilen ürünlerin paketlenmesini ve geri dönüşümünü düzenleyen özel bir atık imha kanunu veya ürün geri dönüşüm düzenlemesi bulunmamaktadır. Yukarıda bahsi geçen hukuki düzenlemelerde, paketleme malzemelerinin kullanımıyla ilgili herhangi bir kural, kısıtlama veya sınırlama yoktur.

Etiketleme Koşulları:

A. Genel Koşullar

Gıda ürünlerinin etiketlenmesi konusu, Bangladesh Food Safety Authority (BFSA) tarafından yayınlanan "Packaged Food Labelling Regulations, 2023" ve Bangladesh Standards & Testing Institution (BSTI) tarafından yayınlanan "The Bangladesh Standards of Weights and Measures (Packaged commodities) Rules, 2007" ile düzenlenmiştir. Bu düzenlemelerle, yerel ve ithal ambalajlı gıda ürünleri, katkı maddeleri, hammaddeler, GDO'lu ürünler, mamalar, alerjenik

gıdalar ve süt ürünleri ürünlerinin etiketlenmesiyle ilgili olarak teknik standartlar oluşturulmuştur. "The Bangladesh Standards of Weights and Measures (Packaged commodities) Rules, 2007"de, "iç piyasada satılan ithal ürünler için Bengalce etiket konulması" şartı yer almaktadır. Yerel şartları karşılıyan ürünler için etiketleme işlemi zorunluluk arz etmemektedir. BSTI, gümrük işlemlerinin bir parçası olarak ithal ürünler için sertifika vermekte ve "Import Policy Order, 2021-24"; "Food Safety Act, 2013"; ve "Bangladesh Standard CatLog, 2018" erevesinde ithal ürünlerin standardizasyonunu sağlamaktadır. Menşe lke belgesi tüm ithal gıda ve tarımsal ürünler için zorunludur.

"Packaged Food Labelling Regulations, 2017"ye göre ambalajlı gıdalar için aşağıda yer alan bilgilerin paketin üzerinde yer alması gerekmektedir:

1. Üreticinin/tedarikçinin adı
2. Gıda türü (doğal ve işlenmiş)
3. Parti, kod veya lot numarası
4. Net ağırlık, boyut veya sayı ve toplam ağırlık
5. Üretim tarihi
6. Paketleme tarihi
7. Son kullanma tarihi
8. Tavsiye edilen tüketim süresi
9. Besin bilgileri
10. Gıda katkı maddesi bilgisi
11. Kullanım talimatı

B. Diğer zel Etiketleme Koşulları

"Packaged Food Labeling Regulations, 2017"ye göre besinlerin etiketlenmesi zorunludur. Etiketle olmasđ gereken besine ait bilgiler, enerji değeri, yağ, glikoz, şeker, protein ve tuzdur. Diğer isteğe olarak, tekli ve çoklu doymamışlar, trans yağ, kolesterol, polioli, lif, ilgili vitamin ve mineral bilgileri de yer alabilmektedir.

Hkmetin sağlık beyanı ile ilgili herhangi bir şartı bulunmamaktadır. Genetiği değiştirilmiş organizma (GDO) ihtiva eden ürünler için "GDO'lu ürünler" etiketinin bulunması gereklilik taşımaktadır. Menşei lke bilgisi zorunludur ve üretici, ithalatçı, paketleyici, dolumcu, distribtr ve mmessil bilgileri de etikette yer almaktadır.

İlgili Dzenlemeler:

- "The Food Safety Act, 2013" http://www.dpp.gov.bd/upload_file/gazettes/16173_23175.pdf
- "The Standards of Weights and Measures Ordinance, 1982" https://bsti.portal.gov.bd/sites/default/files/files/bsti.portal.gov.bd/page/2c658b74_3d9b_4b8a_af21_b201640e53b3/3.%20The%20Standards%20of%20Weights%20and%20Measures%20Ordinance.%201982%20_Ordinance%20No.%20xii%20of%201982_%20-English%20Version-%20Original.pdf
- "Packaged Food Labelling Regulations, 2017" [http://bfsa.portal.gov.bd/sites/default/files/files/bfsa.portal.gov.bd/law/10a328b3_fab5_4ae8_b9d7_96924a8638ee/-%20খাদ্\(মোডকাবঙ্ক-%20খাদ্.লেবেলিং\)-প্রবিধানমালা২০১৭.pdf](http://bfsa.portal.gov.bd/sites/default/files/files/bfsa.portal.gov.bd/law/10a328b3_fab5_4ae8_b9d7_96924a8638ee/-%20খাদ্(মোডকাবঙ্ক-%20খাদ্.লেবেলিং)-প্রবিধানমালা২০১৭.pdf)
- [Full list](#)

Teknik Düzenlemelerin Duyurusu

Teknik düzenlemeler ve onlara ilişkin duyurular Bangladesh Government Press web sayfasında (<https://www.dpp.gov.bd/bqpress/>) ve ilgili resmi mercilerin web sayfalarında yayınlanmaktadır.

Teknik Engeller

Piyasaya arz edilen tüm ürünlerin güvenli ve kaliteli olmasını sağlamak ülkelerin en temel öncelikleri arasındadır. Bu amaçla, ürünlerin uyması gereken teknik kriterler (standartlar ve teknik düzenlemeler) ile ürünlerin bu kriterlere uygun üretildiğini belgeleyen uygunluk değerlendirmesi iŐlemlerine günümüzde daha fazla baŐvurulmaktadır. Standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi prosedürleri, sınaı, ekonomik ve ticari geliŐmeye katkıda bulunan, insan can ve mal güvenliğini korumayı amaçlayan, modern ekonominin ve standardizasyon sisteminin temel taŐlarıdır.

Bununla birlikte, standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi iŐlemleri çoğu zaman insan sağliğı ve güvenliği gibi meŐru amaçların ötesinde ticarete teknik engeller olarak adlandırılan ve uluslararası ticaretin serbest akışını olumsuz etkileyen engellere yol açmaktadır. Uluslararası kabul görmüŐ standartlardan farklı teknik kriterler belirlenmesi ve gerektiğinden katı test ve belgelendirme iŐlemlerinin zorunlu kılınması bu alandaki en önemli sorunlardır. Őeffaf bir Şekilde kabul edilmeyen ve uygulanmayan bu düzenlemeler ihracatçı firmalar açısından ek külfet ve maliyetlere de yol açmakta ve rekabet edebilirliklerini güçleŐtirmektedir. İhracatta karŐılaŐtıėımız ticarete teknik engellerin önlenmesi, sürdürülebilir ihracat artıŐının sağlanması açısından da önemlidir.

Bu kapsamda, T.C. Ticaret Bakanlığı  r n Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü internet sayfasında konu ile ilgili ayrıntılı bilgi mevcuttur (<https://teknikengel.ticaret.gov.tr/>). Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesi, ihracatçılarımızın ticarete teknik engeller alanında yararlanacağı ve etkin olarak kullanacağı temel bir platform olarak yapılandırılmıŐtır. Bu çerçevede; ihracata konu ülkenin ticarete teknik engeller uygulamaları hakkında bilgi sahibi olunabilmekte, ihtiyaç duyulan ülke mevzuat ve uygulamaları hakkında ilave bilgiler Bakanlığımızdan talep edilebilmekte ve ihracatta karşılaşılan ticarete teknik engeller interaktif olarak Bakanlığımıza bildirilebilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine  yelik suretiyle ilgilenilen ülke ve ürün gruplarına ilişkin taslak düzenlemeler e-posta ile günlük olarak gönderilmektedir. Ayrıca, firmalarımız ihracatlarını olumsuz etkileyebilecek diğer ülke düzenlemelerini taslak aşamasında öğrenip yorum yapabilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine  yelik ücretsizdir.

2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Bangladeş, fikri, sınai mülkiyet hakları konusunda ilerleme kaydetmesine rağmen korsan ürünler sıklıkla kullanılmaktadır. Özellikle korsan müzik ve yazılımlar oldukça yaygındır. Yazılım, yayıncılık, giyim gibi sektörlerde faaliyet gösteren uluslararası şirketler, fikri sınai mülkiyet haklarının etkin uygulanmaması nedeniyle hem Bangladeş'teki hem de Bangladeş kaynaklı korsan ürünler nedeniyle diğer ülke pazarlarındaki kazançlarının azaldığından şikâyet etmektedirler. Fikri sınai mülkiyet haklarıyla ilgili olarak karşılaşılan zorlukların çözümünde işlevsel olabilecek bir ulusal fikri mülkiyet politikasının oluşturması konusunda Bangladeş henüz başlangıç aşamasında bulunmaktadır.

Bangladeş, fikri sınai mülkiyet hakları alanında aşağıdaki hukuki düzenlemeleri hayata geçirmiştir:

- “Copyright Act, 2000” (2005'te değişikliğe uğradı)
- “Patent and Design Act, 2022”
- “Trademarks Act, 2009”
- “Geographical Indication (Registration and Protection) Act, 2013”

Bangladeş ve Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Anlaşması (TRIPS)

Uruguay Turu müzakereleri sırasında Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kurucu anlaşmasına ek olarak kabul edilen TRIPS Anlaşması, ticaretle bağlantılı fikri mülkiyet haklarını düzenlemek amacıyla bugüne kadar fikri mülkiyet alanında uluslararası düzeyde kabul edilen en kapsamlı anlaşma olarak 1995 yılından itibaren uluslararası ticaret sisteminde yer almaktadır. Uluslararası ticaretteki engelleri ve düzensizlikleri azaltma ve fikri mülkiyet haklarının uygulanmasına ilişkin usul ve önlemlerin ticaret için bir engel teşkil etmemesini sağlama hedefleri doğrultusunda fikri mülkiyet haklarının tanınması, gerekli korumanın sağlanması, üye ülkelerin ulusal planda ve birbirlerine ait fikri mülkiyet haklarını korumaları bağlamında asgari standartların belirlenmesi gibi hususlara anlaşma kapsamında yer verilmiştir. TRIPS bir çerçeve anlaşma olup, üye ülkeler ulusal mevzuatlarını hazırlarken kabul edilen asgari standartlara uymak zorundadır.⁹

TRIPS Anlaşması kapsamında yer alan konular:

- Yeni bitki çeşitlerinin korunması dahil patentler
- Telif hakları ve ilgili haklar
- Hizmetler dahil ticari markalar
- Coğrafi menşe işareti;
- Endüstriyel tasarım;
- Entegre devrelerin yerleşim tasarımı
- Ticari sırlar ve test verileri dahil açıklanmayan bilgiler

Bangladeş ve fikri mülkiyet hakları ile ilgili detaylı bilgi aşağıdaki bağlantıda yer almaktadır:

http://bangladeshcustoms.gov.bd/trade_info/intellectual_property_rights

⁹ <https://telifhaklari.ktb.gov.tr/TR-332365/ticaretle-baglantili-fikri-mulkiyet-anlasmasi-trips.html>

Dağıtım Kanalları

Bangladeş'te malların satış ve dağıtımını için birincil dağıtım kanalları, yerleşik acenteler, temsilciler ve distribütörlerdir. Bangladeş'in ithalatının büyük kısmı kamu, özel şirketler, özerk birimler veya devlet kontrolündeki firmalar tarafından ihale veya doğrudan satın alma şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bu kuruluşlar genellikle yabancı üretici ve tedarikçilerin münhasır yetkili temsilcileri veya lisanslı distribütörleri olarak faaliyet gösteren yerel firmalarla çalışmaktadırlar. Özel sektördeki işletmeler de satış sonrası hizmet, yedek parça temini ve gelecekte yaşanabilecek teknik sorunların çözümü için acentelerle iş yapmaktadırlar. Marka adlarının önemli olmadığı buğday, kimyasallar ve metaller gibi ürünler için münhasır olmayan düzenlemeler daha yaygındır.

Tüketici Tercihleri

Hindistan ve Myanmar olmak üzere sadece iki komşusu olan Bangladeş, Güney Asya kültürüne sahip bir ülkedir. Dünya Bankası ölçümlerine göre düşük orta gelire sahip ülkeler kategorisine girmektedir. Çoğunluğu Müslüman ancak seküler bir ülke olan Bangladeş'te ayrıca Hinduizm, Budizm ve Hristiyanlık inancına sahip kişiler de bulunmaktadır.

Nüfusun büyük çoğunluğu düşük gelir grubuna mensup vatandaşlardan oluşmakta olup gelir dağılımında zenginlerle fakirler arasında çok büyük bir uçurum bulunmaktadır. Dini, kültürel ve ekonomik anlamda çok boyutlu bir topluma sahip olan Bangladeş'in tüketici davranışları da farklılıklar göstermektedir.

- Düşük-orta ve düşük gelir grubuna sahip kişiler kaliteli yerine ucuz olan ürünleri tercih etmektedir.
- Yaklaşık 50 milyon insan (nüfusun %30'u) yoksulluk sınırının altında hayatlarını sürdürmektedir.
- Üst ve üst-orta gelire sahip kişilerin önceliği fiyattan ziyade ürünün kalitesi olmaktadır.
- Bangladeş markaları, aynı ürünün farklı kalitelere sahip versiyonlarını üreterek daha geniş tüketici gruplarına ulaşmaya çalışmaktadır.
- Markalar ürünlerinde küçük değişiklikler yapmış olsalar bile tüketicileri etkilemek adına etkili pazarlama kampanyaları düzenleme eğilimindedirler.
- Üst gelir grubu, vergi oranları yüksek olsa da ithal ürünleri tercih etmektedirler. Bu ithal ürünler daha çok gıda, elektronik aletler, beyaz eşya, iç dekorasyon alanında yer almaktadır.

Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Yabancı firma temsilcileri tarafından firmalara yapılan yerinde ziyaretler Bangladeş pazarında oldukça etkili olmaktadır. Yabancı tekstil hammadde satıcıları, kimyasal madde, aksesuar ve kumaş ihracatçıları bir satış tekniği olarak her üç ayda bir Bangladeş'teki fabrikaları ziyaret etme yöntemini benimsemişlerdir.

Satın alma kararları, firmaların tedarik birimleri tarafından alınmakta olup, diğer bölümlerden fikir alma süreçleri uzayabilmekte ve kararların alınması gecikebilmektedir.

Ülkedeki büyük mağazalar, alışveriş merkezleri ve süpermarketler müşteriler için sadakat programları kapsamında alışveriş kartları, indirimler ve müşteriye özel tanıtım gibi metotlar uygulamaktadırlar. Öte yandan, doğrudan pazarlama, posta yoluyla satışlar, telefonla pazarlama ve e-ticaret gibi yeni satış teknikleri de giderek yaygınlaşmaktadır.

Kamu İhaleleri

Kamu alımları esas olarak Central Procurement Technical Unit (CPTU) tarafından 2006 tarihli Public Procurement Act uyarınca gerçekleştirilir. CPTU, Planlama Bakanlığı'nın the Implementation Monitoring and Evaluation Division (IMED) birimi altında Nisan 2002 tarihinde kurulmuştur. Bangladeş Hükümeti, ihale süreçlerinin uluslararası rekabetçilik ilkelerine uygun olacağı teminatını vermektedir ancak yolsuzluk iddiaları ülke genelinde yaygındır.

Kamu İhalelerinin Yayınlandığı Başlıca Elektronik Kaynaklar:

Kurum	Bağlantı
E-Government Procurement	https://www.eprocure.gov.bd/resources/common/StdTenderSearch.jsp?h=t
Public Private Partnership Authority	http://www.pppo.gov.bd/tenders_for_ppp_projects.php
Bangladesh Power Development Board	https://www.bpdb.gov.bd/bpdb_new/index.php/site/tender
Director General of Defence Purchase (Army, Navy and Airforce)	https://dgdg.gov.bd/all-tender/all
Civil Aviation Authority	https://caab.portal.gov.bd/site/page/6825b58b-e53d-42a0-adc6-f231e0a9bc06
Bangladesh Petroleum Exploration and Production Company Limited	http://www.bapex.com.bd/site/tenders/1dc7b58a-c6df-4930-811e-22977f2523a5/-
Bangladesh Fire Service and Civil Defence	https://fireservice.portal.gov.bd/site/view/go_ultimate/টেক্সট
Central Procurement Technical Unit	https://cptu.gov.bd/advertisement-notice/advertisement-goods.html

3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER

Tarım ve Hayvancılık

2025-26 mali yılı GSYİH'sinin yaklaşık %12'sini oluşturan tarım ve hayvancılık sektöründe pirinç, deri, süt ürünleri, jüt, çay, kauçuk, balıkçılık başta gelen ürünlerdir. Birçok üründe üretim talebi karşılayamamakta, oluşan açık başta Hindistan olmak üzere yapılan ithalat yoluyla karşılanmaktadır.

Sanayi

2025-26 mali yılı GSYİH'sinin %34'ünü oluşturan sanayi sektöründe hazır giyim ürünleri, deri ürünleri, ev tekstili, gemi yapımı/sökümü ve ilaç ön plana çıkmaktadır. Ülke ihracatının yaklaşık %85'i tekstil sektörü tarafından gerçekleştirilmekte olup, ülke sanayisinde sektörel bağımlılığı azaltmak ve üretim ile ihracatta ürün çeşitlendirmeye gidilmesi amaçlanmaktadır.

Hizmetler

Yurt dışındaki işçiler, bilgi ve bilişim teknolojisi ve ulaşım hizmetlerinin başı çektiği hizmetler sektörü 2025-26 mali yılı GSYİH'sinin %54'ünü oluşturmaktadır. İşçi dövizleri ülke için kritik önem taşımakta, yıllık 25 milyar doları bulan bir işçi geliri elde edilmektedir. Bangladeş'te hızla büyüyen bir IT sektörü bulunmaktadır. Ülkede 500.000'den fazla freelancer bulunduğu tahmin edilmekte ve dünyanın birçok farklı bölgesine hizmet verilmektedir.

Madencilik

Kömür, gaz ve granit üretiminin bulunduğu madencilik sektörü, 2025-26 mali yılı GSYİH'sinin %1'ini oluşturmaktadır.

Enerji

Elektrik ve gaz üretiminin başlıca bileşenlerini oluşturduğu enerji sektörü 2025-26 mali yılı GSYİH'sinin %1,5'ini oluşturmaktadır. Enerjide büyük oranda dışa bağımlılık söz konusudur. Ödeme sorunları ve ülkenin sahip olduğu sınırlı doğalgaz rezervlerinin azalması sanayi ve konutlara enerji tedarikinde kesintilere neden olmaktadır. LNG ithalatı için yeni arayışlar devam etmekte ve yeni doğalgaz kaynakları bulunması için çalışmalar yürütülmesi planlanmaktadır. Alternatif enerji kaynaklarının artırılması ve yenilenebilir enerji kaynaklarından faydalanılması hedeflenmektedir.

4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER

İş Kültürü

Nüfusun %90'a yakın bölümü Müslümanlardan oluşmaktadır. Dini bayram ve kutlamalarda özellikle elektronik, konfeksiyon, gıda ürünlerine talep ve halkın harcamalarında artış görülmektedir.

Gıda ürünleri için helal sertifikası, Bangladesh Islamic Foundation tarafından verilmektedir. Asya değerleri ve kültürü nedeniyle batılı giyim ürünlerinin pazar payı halen sınırlı olmakla birlikte kayda değer miktarda kozmetik ürünleri üretimi ve ithalatı bulunmaktadır.

Yetişkinler arası okuma yazma oranı %70'in üzerinde olmasına rağmen zaman zaman yayılan söylentiler nedeniyle tüccarlar ve halk temel gıda malzemelerini stoklamakta ve bu durum piyasada bazı temel malların bulunamamasına yol açmaktadır.

Toplumda hediyeleşme alışkanlığı bulunmaktadır. Özel günler, toplantı, kutlama gibi vesilelerle insanlar birbirlerine hediye vermektedirler. Tatlı ve şekerlemeler en çok tercih edilen hediyelerin başında gelmektedir.

Düşük gelir grubunda yer alan bir ülke olmasına rağmen Bangladeş'te cep telefonu, bilgisayar ve benzeri teknolojik ürün pazarı hızla büyümektedir.

Para Kullanımı

Bangladeş'in yerel para birimi Bangladeş takasıdır (BDT). 31 Mart 2026 tarihi itibarıyla 1 ABD Doları, 122,75 BDT'ye tekabül etmektedir.¹⁰ Uluslararası işlemlerde ABD doları, avro ve İngiliz sterlini kullanılmakta olup en çok tercih edilen para birimi ABD dolarıdır.

Kullanımda olan kredi kartı sayısı 2,8 milyonu aşmış durumdadır ancak 175 milyonluk Bangladeş nüfusuna kıyasla bu rakamın hala oldukça düşük olduğu görülmektedir. Nakit, ülkedeki en yaygın ödeme yöntemidir ve tüketiciler on-line alışverişlerde teslimat esnasında ödeme yapabilmektedirler. Ülkede faaliyet gösteren global markalar da ürün satışlarını bu yöntemle yapabilmektedirler. Kredi kartı daha çok taksitli alışveriş yapmak isteyen tüketiciler arasında yaygındır. Devlet, özel ve yabancı bankalar olmak üzere toplam 62 ticari banka bulunmakta olup tüm bu bankaların kredi kartı hizmeti sunduğu göz önüne alındığında kredi kartı kullanımının gelecekte artış göstermesi beklenmektedir.

Şehir içindeki süpermarket ve mağazalarda çoğunlukla kredi kartı imkânı bulunmaktadır ancak kasaba ve kırsal alanlarda kredi kartı kullanımı çok sınırlıdır. Aktif olarak kullanılan mobil bankacılık hizmetleri de sınırlı ve genelde para transferi şeklinde olup, satın almalarda mobil

¹⁰ <https://www.bb.org.bd/en/index.php/econdata/exchangerate>

uygulama üzerinden ödeme yönteminin yaygınlaştığı görülmektedir. Çek, daha çok kamu işlerinde ve satın almalarla ilgili ödemelerde kullanılmaktadır.

Pasaport ve Vize Uygulamaları

Bangladeş'e giriş için geçerli bir pasaport ve geçerli bir vize gerekmektedir. Bangladeş vizesi, vizenin türüne göre gerekli olan belgelerin sunulmasıyla Bangladeş'in yurt dışında görev yapan diplomatik misyonlarından alınabilmektedir.

Turistik ve ticari vizeler Bangladeş'in yurt dışı misyonları tarafından verilmektedir ancak çalışma vizesi Bangladesh Investment Development Authority (BIDA) iznini gerektirmektedir.

Aşağıdaki bağlantıda vize türleri ve gerekli belgelere ilişkin bilgilere ulaşılabilir:

<https://investbangladesh.gov.bd/commercial-offices>

Bangladeş'te ayrıca havaalanında vize uygulaması bulunmaktadır:

<https://www.bangladeshembassy.de/visa-on-arrival-voa/>

Vize ücretleriyle ilgili bilgiler:

<https://file.mofa.gov.bd/media/fc62c7e3-a682-44ed-bb28-99e741c6cd53/pdf/Visa%20Fees.pdf>

Resmî Tatiller ve Mesai Saatleri

Tatil	Tarih	Gün
Uluslararası Anadili Günü	21 Şubat	1
Ulusal Bağımsızlık Günü	26 Mart	1
Berat Kandili		1
Bengal Yeni Yılı	14 Nisan	1
İşçi Bayramı	1 Mayıs	1
Buddha'nın Doğum Günü		1
Kadir Gecesi		1
Ramazan Bayramı		3
Bankaların Resmi Tatil Günü	1 Temmuz	1
Kurban Bayramı		3
Krishna Janmashtami (Hindu Dini Günü)	11 Ağustos	1
Aşure Günü		1
Durga Puja (Hindu Dini Günü)	13 Ekim	1
Mevlit Kandili		1
Zafer Bayramı	16 Aralık	1
Noel	25 Aralık	1
Bankaların Resmi Tatil Günü	31 Aralık	1

Kaynak: Bangladeş Merkez Bankası

Tatil	Tarih	Gün
Berat Kandili	04 Şubat 2026	1
Uluslararası Anadili Günü	21 Şubat 2026	1
Kadir Gecesi	17 Mart 2026	1
Ramazan Bayramı	19, 20, 21, 22 ve 23 Mart 2026	5
Ulusal Bağımsızlık Günü	26 Mart 2026	1
Bengal Yeni Yılı, 1433	14 Nisan 2026	1
İşçi Bayramı	01 Mayıs 2026	1
Kurban Bayramı	26, 27, 28, 29, 30 ve 31 Mayıs 2026	6
Aşure Günü	26 Haziran 2026	1
Bankaların Resmî Tatil Günü	01 Temmuz 2026	1
Temmuz Devrimi Günü	05 Ağustos 2026	1
Mevlid Kandili	26 Ağustos 2026	1
Krishna Janmashtami (Hindu Dini Günü)	04 Eylül 2026	1
Durga Puja (Hindu Dini Günü)	20 ve 21 Ekim 2026	2
Zafer Bayramı	16 Aralık 2026	1
Noel	25 Aralık 2026	1
Bankaların Resmî Tatil Günü	31 Aralık 2026	1

Kaynak: Bangladeş Merkez Bankası

Hafta sonu tatili, Cuma ve Cumartesi günüdür. Bankalar, 10:00 – 16:00 saatleri arasında açıktır. Devlet daireleri ise 09:00 – 16:00 saatleri arasında hizmet vermektedir.

Kullanılan Diller

Ülkenin resmi dili Bengalce'dir. Resmi ve özel belge ve yazışmalarda İngilizce kullanımı da oldukça yaygındır.

Ulaşım

Bangladeş'te 3 uluslararası, 5 yurtiçi havaalanı bulunmaktadır.

Uluslararası havaalanları:

- 1- Hazrat Shahjalal International Airport (Dakka)
- 2- Shah Amanat International Airport (Chattogram)
- 3- Osmani International Airport (Sylhet)

Yurtiçi havaalanları:

- 1- Cox's Bazar Airport
- 2- Shah Makhdum Airport (Rajshahi)
- 3- Jashore Airport
- 4- Saidpur Airport
- 5- Barishal Airport

Büyük şehirleri birbirine bağlayan karayolları kötü durumdadır. Demiryolları eski olmasına rağmen şehir ve ilçeler arasında demiryolu bağlantısı bulunmaktadır. Trafik, büyük şehirlerdeki en önde gelen sorunlardan biridir. Ayrıca “rikşa” (triportör), CNG gibi yerel araçlar da trafiğin akışını sekteye uğratmaktadır.

Türk Hava Yolları'nın, İstanbul-Dakka arasında her gün seferi bulunmaktadır.

Yerel Ölçü Birimleri

Bangladeş metrik sistemi 1 Temmuz 1982 tarihinde kabul etmiştir, ancak lakh (100.000) ve crore (10.000.000) gibi geleneksel sayı birimleri de kullanılmaktadır.

Telefon Kodları

Bangladeş'in uluslararası telefon kodu +880'dir. Şehirlerin telefon kodları aşağıdaki bağlantıda yer almaktadır.

<http://dialcode.org/Asia/Bangladesh/>

Konaklama

Bangladeş genelinde 15'e yakına beş yıldızlı otel bulunmaktadır. Dakka dışındaki otellerdeki hizmet standardı ve kalitesi düşüktür. Tüm şehirlerde değişik kalitelerde çok sayıda otel bulmak mümkündür. Kırsal kesimlerde konaklama hizmetleri yaygın değildir.

5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Bangladeş, Dünya Bankası'nın son "Ease of Doing Business Raporu"na göre iş yapma kolaylığı sıralamasında dünyadaki 168. ekonomidir.

Ülkedeki yatırım ortamı, şirket türleri, şirket, şube kurma prosedürleri, sosyal güvenlik yükümlülükleri, vergi sistemi, yatırım teşvikleri vb. hakkında ayrıntılı bilgiye aşağıdaki bağlantıdan ulaşılabilmektedir.

<https://investbangladesh.gov.bd/>

Şirket Kurma Prosedürü

Yaklaşık 170 milyonluk bir nüfusa sahip olan Bangladeş, özellikle kişi başı geliri artan genç nüfusu ile pazar fırsatları artan bir ülkedir. Çin ve Hindistan'a yakın oluşu ve düşük emek maliyetleri ülkeyi doğrudan yabancı yatırımlar açısından çekici kılmakla birlikte, doğrudan yabancı yatırımlar için uygun yatırım iklimi ortamının eksikliği yabancı yatırımcıların cesaretini kırmaktadır. Bangladeş'te bazı sektörler hâriç (silah ve mühimmat, diğer savunma sanayi ve ekipmanları, ormancılık, nükleer enerji üretimi, darphane ve damga matbaacılığı) tüm sektörler özel yatırımlara açıktır.

Bangladeş'te 1980 tarihli Yabancı Özel Yatırımların Teşviki ve Korunması Kanunu (The Foreign Private Investment – Promotion and Protection Act), yabancı yatırımcıları ulusallaştırma ve kamulaştırma gibi risklere karşı korumakta, sermaye ve karların yurtdışına çıkarılmasını garanti altına almaktadır.¹¹ Şirketlerin kuruluşu ve faaliyetleri Şirketler Kanunu (Company Act) tarafından düzenlenmektedir.¹² Ayrıca, Bangladeş Ticaret Bakanlığınca yayınlanan İhracat Politikası Direktifi (Export Policy Order) ve İthalat Politikası Direktifi (Import Policy Order) isimli belgeler diğer ilgili mevzuatlar olarak karşımıza çıkmaktadır.¹³ Bunun yanında, Bütçe Kanunu (2017 Finance Act), gümrük mevzuatı, katma değer vergisi mevzuatı da olası yatırım kararlarında incelenmesinde yarar görülen diğer yasal düzenlemelerdir.¹⁴

Bangladeş'te yabancı yatırımcılar %100 yabancı ortaklı şirket kurabilmektedir. Ülkede, Başbakanlığa bağlı Bangladeş Yatırım Geliştirme İdaresi (Bangladesh Investment Development Authority/BIDA) doğrudan yabancı yatırımlar da dahil, yatırımların teşvikinden ve onaylanmasından sorumlu kuruluştur.¹⁵ Serbest ekonomik bölgeler dışında yatırım yapacak yabancı yatırımcıların ilk muhatap olacağı kuruluş olan BIDA, yabancı yatırım önerilerini yerli üretim ile olası etkilerini de göz önünde bulundurarak değerlendirmeye almaktadır. BIDA'nın internet sitesindeki 'Doing Busines' ve 'Investment Opportunity' başlıkları altındaki bağlantılarda Bangladeş'te şirket kurulum süreçleri ve yatırım fırsatları ile ilgili detaylı bilgileri

¹¹ Yabancı Özel Yatırımların Teşviki ve Korunması Kanun: http://bdlaws.minlaw.gov.bd/pdf_part.php?id=597

¹² https://www.iiiglobal.org/sites/default/files/companiesact_0.pdf

¹³ İhracat Politikası Direktifi:

https://www.bangladeshtradeportal.gov.bd/kcfinder/upload/files/Legal_1756180440.pdf

İthalat Politikası Direktifi:

http://mincom.portal.gov.bd/sites/default/files/files/mincom.portal.gov.bd/page/e177ee18_f389_4f9e_a40c_57435cfac5b2/Import%20Policy.pdf

¹⁴ <http://nbr.gov.bd/regulations/acts/vat-acts/eng>

¹⁵ Bangladesh Investment Development Authority'nin web sitesi: <https://investbangladesh.gov.bd/>. Diğer taraftan, inşaat ve kalkınma projelerinde ve özel ekonomik bölgelerdeki yatırımlarda BIDA'nın önceden onayı istenmemektedir.

on-line görüntülemek mümkün hale gelmiştir. Bangladeş'te serbest bölge yatırımları için Bangladeş Ekonomik Bölgeler İdaresi (BEZA) ve ihracat serbest üretim bölgeleri için de Bangladeş İhracat Serbest Üretim Bölgeleri İdaresi (BEPZA) ilk muhatap kurumlardır.¹⁶

Bangladeş'te ayrıca, 2016 yılının başlarında Bangladeş Ticaret Bakanlığı'na bağlı bir ticaret portalı faaliyete geçirilmiş olup, söz konusu portalde Bangladeş'te iş yapma ile ilgili detaylı bilgiler edinmek mümkündür.¹⁷ Bahsi geçen portalde özellikle 'How to Start Business in Bangladesh' bağlantısı üzerinden ülkede işe başlama süreçleri detaylı gösterilmektedir.

Yabancı yatırımcıların BIDA başvurusu öncesinde şirketlerini Ticaret Sicili'ne (Ticaret Bakanlığı'na bağlı Office of Registrar of Joint Stock Companies and Firms)¹⁸ tescilini yapmaları, tescilli firma unvanı altında bir banka hesabı açmaları gerekmektedir. Yabancı firmaların Ticaret Sicili'nden alacakları tescil sertifikası (company registration certificate) ve açtıkları banka hesap bilgileri ile gerekmesi durumunda ilgili bakanlıktan alınan NOC (no objection certificate) ile birlikte BIDA'nın internet sitesinde yer alan başvuru formunu doldurarak BIDA'ya başvuru yapmaları gerekmektedir.

Diğer taraftan yabancı firmaların Bangladeş'te yukarıda belirtilen prosedürleri takip ederek temsilcilik, bağlı ofis (liaison office)¹⁹ ve ticari şube (trading office) açmaları da mümkündür. Özellikle, Bangladeş'te hazır giyim üretimi yaptıran yabancı hazır giyim firmalarının Bangladeş'te genelde bağlı ofis veya ticari ofis açma yoluna giderek faaliyetlerini sürdürdüğü görülmektedir. Bunun yanında, tekstil makinaları ve tekstil kimyasalları başta olmak üzere Bangladeş'e sürekli ihracat yapan firmaların ekseriyetle Bangladeş'te bir distribütör/yerel partner üzerinden faaliyetlerini yürüttüğü gözlemlenmekle birlikte, firmalarımızın son zamanlarda ülkede ofis açma yoluna gittikleri görülmektedir.

Bangladeş'te şirketlerin tasfiyesi 1994 tarihli 'Şirketler Kanunu'nun V. Bölümü'nde düzenlenmiş olup, şirket mukavelesi (şirket sahipleri arasında yapılan bir sözleşme ile), zorunlu fesih (herhangi bir nedenden bir şirketin hukuka aykırı hale gelmesi ile), durum değişikliğine bağlı fesih (ortakların ölmesi, iflas gibi nedenlerle), şirket ortaklarının ortak iradesi ile fesih ve haklı sebeplerle mahkeme kararı ile fesih gibi yöntemlerle şirketlerin feshi gerçekleştirilebilmektedir.²⁰

¹⁶ BEZA İnternet Sayfası - <http://www.beza.gov.bd/>;

BEZA Kanunu: <http://beza.gov.bd/wp-content/uploads/2015/06/BEZA-Act-English.pdf>;

BEPZA İnternet Sayfası - <http://www.bepza.gov.bd>

BEPZA Kanunu: [https://www.bepza.gov.bd/public/storage/upload/content-file/210304061336-452The%20Bangladesh%20Export%20Processing%20Zones%20Authority%20Act.%201980%20\(1\).pdf](https://www.bepza.gov.bd/public/storage/upload/content-file/210304061336-452The%20Bangladesh%20Export%20Processing%20Zones%20Authority%20Act.%201980%20(1).pdf)

¹⁷ Bangladesh Trade Portal'ın web sitesi: <http://www.bangladeshtradeportal.gov.bd/>

¹⁸ Office of the Registrar of Joint Stock Companies and Firms web sitesi: <http://www.roc.gov.bd/>

¹⁹ Türkiye'den bazı hazır giyim firmaları, Bangladeş'teki üretim siparişlerinin takibi ve kalite kontrolünü kurmuş oldukları bağlı ofisler veya ticari ofisler (trading office) aracılığıyla sürdürmektedir. Bununla birlikte, Bangladeş'te hazır giyim üretimi yaptıran Türk hazır giyim firmalarının büyük çoğunluğunun bağlı ofis yerine sevkiyat öncesinde Türkiye'den geçici görevlerle gönderdikleri çalışanları aracılığıyla kalite kontrol ve sevkiyat vize işlemlerini yaptığı görülmektedir. Diğer yandan, bağlı ofisler iç pazarda kâr amaçlı ekonomik faaliyet yürütememekte ancak ticari ofisler yurtiçinde ticari faaliyette bulunabilmektedirler. Bağlı ofis kuruluşundan itibaren yabancı şirketler iki ay içinde ülkeye en az 50 bin dolar tutarında döviz transfer etmek zorundadırlar.

²⁰ Daha detaylı bilgi için ayrıca bakınız: <http://roc.gov.bd/site/page/ffd0c4ea-5ea0-44e5-b465-cc7bab817760/Winding-Up>

Sosyal Güvenlik Uygulamaları

Bangladeş yıllar boyunca yoksulluk, güvencesizlik ve ayrımcılık gibi çeşitli sorunlarla baş etmek için temel bir strateji olarak sosyal güvenlik için bir yapı oluşturmaya çalışmış fakat, kurumsal anlamda bir sosyal güvenlik sistemi ve uygulaması oluşturulamamıştır. Sosyal güvenlik ağı portföyünün plansız büyümesi, 25 bakanlık altında 119 program ile parçalanmış bir uygulamaya neden olmuştur.²¹ Bununla birlikte, 4 Kasım 1971 tarihli Bangladeş Anayasası'nın 'temel ihtiyaçların sağlanması' başlıklı 15. Maddesi'nde tıbbi bakım hizmetleri ve sosyal güvenlik hakkı devletin başlıca sorumlulukları arasında gösterilmektedir. Ülkede kamu hastanelerinde Bangladeş vatandaşlarına sağlık hizmetleri bedava sağlanmaktadır. Bununla birlikte, hastane/doktor randevusu olmadığı zamanlarda hastalardan 25-30 BDT'lik (yaklaşık 0,25 USD) ücret alınmaktadır. Şirketler isteğe bağlı olarak imalat sanayinde işçilere aylık 250-300 BDT (yaklaşık 2-2,5 USD) sağlık yardımı yapmaktadırlar. Bunun yanında uygulamada bazı hazır giyim fabrikalarında, işçilere kısıtlı kapasitede özel sağlık sigortası sağlandığı da gözlemlenmektedir. Ancak, özel sağlık sigortası zorunluluğu bulunmamaktadır.

Diğer taraftan kamu hastanelerinde sağlık hizmetleri ve tedavi altyapısı çok yetersiz olduğundan, ülkede iş dolayısıyla bulunan yabancılar masraflarını kendileri karşılayarak özel hastanelerden tedavi hizmeti alabilmektedirler.²² Türkiye'nin Bangladeş ile sosyal güvenlik sözleşmesi bulunmamaktadır.

Bangladeş'te çalışma çağındaki nüfusun %5'inin çalıştığı kamu sektöründe emeklilik sistemi bulunmasına karşın, özel sektörde bir emeklilik fonu zorunluluğu bulunmamaktadır. Özel sektör çalışanları gönüllülük esasına bağlı olarak emeklilik sistemine prim yatırarak dahil olabilmektedir. İşverenler de bu sisteme katılmaları halinde ödenen primin yarısını karşılamaktadır. Özel sektörde emeklilik sisteminin zorunlu hale getirmeye dönük düşüncelerinin olduğu görülmektedir.

2026 yılı itibarıyla, ihtiyaç sahibi ailelere aylık 2.500 BDT tutarında nakit yardım veya temel gıda ürünleri verilmesini öngören "Family card" isimli bir proje başlatılmıştır. Proje yılın ilk yarısında 40 bin aile için pilot olarak hayata geçirilmiştir. Yararlanıcı aileler kartı kullanarak daha önce belirlenmiş harcama noktalarından harcama yapabileceklerdir.

Bangladeş'teki sosyal güvenlik uygulamalarına ilişkin Bangladeş Sosyal Refah Bakanlığı tarafından hazırlanmış olan bilgi verici dokümana ait web sayfası bağlantısı aşağıda yer almaktadır:

https://mof.gov.bd/sites/default/files/files/mof.portal.gov.bd/budget_mof/47bbc624_3e88_4af8_abd7_5d9cf5_4f4a34/G-2_01_129_Social_English.pdf

²¹<https://socialprotection.gov.bd/en/#:~:text=Bangladesh%20has%20over%20the%20years,119%20programmes%20under%2025%20Ministries>
https://mof.portal.gov.bd/sites/default/files/files/mof.portal.gov.bd/page/672e3d4d_09bb_4205_9afd_843de55481d1/Social%20Protection%20Programs_2021-22_English.pdf

²² Bangladeş'te Özel Hastaneler:

- 1- **Dakka:** Continental Hospital, Evercare Hospitals, Square Hospitals Ltd, Labaid Specialized Hospital, Popular Medical College and Hospital,
- 2- **Chittagong:** Chittagong Medical College Hospital, Imperial Hospital Ltd
- 3- **Sylhet:** Ibn Sina Hospital Sylhet Ltd, MAG Osmani Medical College and Hospital

Bankacılık Mevzuatı

Bankacılık ve bankacılık düzenlemeleriyle ilgili otorite Bangladeş Merkez Bankası'dır. "Financial Institute Regulation, 1994" ve "Financial Institute Act, 1993" bankacılık sektörünün yasal zeminini oluşturan düzenlemelerdir. 2024 yılında yaşanan hükümet değişikliği sonrasında yapılan incelemeler neticesinde, ülkedeki bankacılık sisteminde önemli sorunlar bulunduğu yetkili kurumlarca kamuoyuna duyurulmuştur. Reform çalışmaları kapsamında birçok bankanın yönetim yapısında değişikliğe gidilmiştir. Bankacılık mevzuatı aşağıdaki bağlantıda yer almaktadır:

<https://www.bb.org.bd/aboutus/regulationguideline/guidelist.php>

Oturma ve Çalışma İzni

Oturma izniyle ilgili olarak doğrudan yasal bir düzenleme bulunmamakla birlikte, süresiz oturma izni hususu daha çok vatandaşlık üzerinden ele alınmaktadır. Bangladeş vatandaşlığı temel olarak doğumla (jus sanguinis) kazanılmakta olup bazı durumlarda çifte vatandaşlığa da izin verilmektedir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgiye aşağıdaki bağlantılardan ulaşılabilir:

<https://www.dualcitizenship.com/countries/bangladesh.html>

<http://bdlaws.minlaw.gov.bd/act-details-242.html>

<http://bdlaws.minlaw.gov.bd/act-details-423.html>

Çalışma izni, Bangladesh Investment Development Authority (BIDA) onayına tabidir. Başvuru ve gerekli belgeler için ayrıntılı bilgi <https://investbangladesh.gov.bd/commercial-offices> bağlantısında mevcuttur.

Kaynak: T.C. Dacca Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği